

Priljeno: 5. prosinca 2003.

Nothing's left. Britanska ljevica i raspad Jugoslavije*

MARKO ATTILA HOARE**

Prateći događaje koji su prethodili iračkom ratu, primijetio sam proturječje u stajalištima Tonyja Blaira. Britanskom premijeru kao da je bilo jako teško mobilizirati javno mnijenje za taj nepopularni rat, unatoč njegovu čvrstom uvjerenju u nužnost sukoba s režimom Saddama Husseina. Taj se režim općenito smatrao iznimno brutalnim prema vlastitim građanima i agresivnim prema susjedima. No britanski tisak i televizijski prilozima nisu bili puni prizora zlodjela pripadnika iračke stranke BAAS. I dok se vodila žestoka rasprava između kolumnista i stručnjaka, kao i između pristaša i protivnika toga rata, u izvješćivanju britanskih medija o iračkoj krizi bilo je malo toga što je moglo masovnije mobilizirati britanski narod za potporu tom ratu. Bez propagandne državne mašinerije koja bi kontrolirala medije, Blair se gotovo isključivo morao oslanjati na snagu svoje političke poruke u vezi s navodnom prijetnjom iračkog oružja masovnog uništenja. Poznato je kolike mu je političke probleme to donijelo.

Položaj konzervativne vlade Johna Majora prije deset godina bio je gotovo posve suprotan. Suočen s krizom izazvanom Miloševićevim ekspanzionističkim pohodom, britanska je vlada učinila sve što je mogla da izide ususret Miloševiću i izbjegne izravni sukob sa srpskim oružanim snagama – što je Brendan Simms tako sjajno pokazao u emisiji 'Neslavno doba – Britanija i uništenje Bosne' (Allen Lane, 2001.). No tada su mediji bili krcati izvješćima o zlodjelima koja su počinile srpske snage, što je britansku vladu dovelo u nezgodan položaj. U međuvremenu je, zbog atmosfere koju su stvorili američki mediji izvještavajući o tim zlodjelima, ponajviše o srebreničkom masakru 1995. godine, na neodlučnu Clintonovu administraciju izvršen takav pritisak da je na posljetku bila prisiljena izvršiti zračne napade na srpske snage u Bosni, pri čemu im se britanska vlada nevoljko pridružila.

I tako je u barem dvjema prigodama – u Bosni devedesetih godina i u Iraku u ovom desetljeću – ton izvještavanja britanskih medija bio u raskoraku s politikom britanske vlade. Britanski ministar vanjskih poslova Douglas Hurd lamentirao je u rujnu 1993. – na vrhuncu britanskog ulagivanja Miloševiću – zbog onoga što je on doživljavao kao pretjerano zanimanje britanskih medija za Bosnu i nezainteresiranost za druge ratove: "Na našim ekranima vidimo malo toga o tragedijama u Liberiji, Angoli i Sudanu; te su tragedije rijetko prisutne u raspravama u (Donjem) Domu, malokad se spominju u

* Uredništvo je prihvatilo izvorni engleski rukopis Marka Atile Hoarea i odlučilo ga objaviti u hrvatskom prijevodu. Tekst je u međuvremenu objavljen na engleskom u časopisu *Bosnian Report*, br. 36/2003. (dostupan je na Internet adresi <http://www.bosnia.org.uk/bosrep/default.cfm?reportid=162>).

** *Marko Attila Hoare*, povjesničar, doktor povijesnih znanosti, predavač povijesti na Odsjeku povijesnih znanosti Sveučilišta u Cambridgeu.

uvodnicima naših novina i tek s vremena na vrijeme dodijavaju britanskim građanima. Onoliko koliko je skuplje držati dopisnika u južnom Sudanu nego u Bosni, toliko će svijet manje znati o tamošnjim borbama – i manje za njih mariti. Javna se rasprava ne usmjeruje prema događajima nego prema izvještavanju o događajima.” Hurd se u nastavku požalio da “većina onih koji izvještavaju za BBC, *The Times*, *The Independent*, *The Guardian*, listom na različite načine zdušno zagovaraju vojnu intervenciju u Bosni”.

No, novinari i reporteri bili su duboko podijeljeni glede obaju ratova. Misha Glenny, Simon Jenkins, Eve-Ann Prentice, Michael Sheridan i mnogi drugi bili su uglavnom naklonjeni stajalištu britanske vlade. Glennyja, čiji je prikaz raspada Jugoslavije bio vjerojatno najčitaniji, osobno je pohvalio David Owen, posrednik EU-a u bosanskom sukobu. Glenny je u vezi s tim sukobom – kao što je autor ove recenzije već detaljno pisao – bio naklonjeniji srpskoj nego bosanskoj ili hrvatskoj strani i podupirao stajalište britanske vlade protivno onomu Nijemaca ili Amerikanaca. U SAD-u, David Binder, reporter *New York Timesa*, bio je neprijateljski raspoložen prema Bosni i Hercegovini. Kao štovatelj Ratka Mladića, optuženoga za ratne zločine, te nacističkog kolaboracionista Momčila Đujića – srpskih ekstremista – Binder je nedavno napisao žučljivo negativan nekrolog bivšemu bosanskom predsjedniku Aliji Izetbegoviću. Thomas Friedman, kolumnist *New York Timesa*, osudio je nazočnost hrvatskog predsjednika Tuđmana na proslavi 50. godišnjice Dana pobjede nad fašizmom u Londonu 1995., s obrazloženjem da su se “mnogi Hrvati borili na strani nacista”. Stephen Kinzer, reporter *New York Timesa*, često je ponavljao nekritičke srpske nacionalističke stereotipe o hrvatskom ponašanju u Drugomu svjetskom ratu.

Za vrijeme kosovskoga rata, u Britaniji su otvoreni protivnici toga rata – primjerice Tony Benn i Marko Gašić, djelatnik Srpskog informacijskog centra – dobivali priliku izraziti svoja stajališta u udarnim televizijskim terminima. Neovisni novinar Robert Fisk izvještavao je o tom ratu oštro kritizirajući britansku vladu. Sedam godina prije toga Fisk je reagirao na otkriće o postojanju srpskih koncentracijskih logora dugim napisom o zločinima koje su prije pola stoljeća počinili hrvatski fašisti, čime se impliciralo da su ti prijašnji, hrvatski, na neki način opravdavali ove novije srpske zločine, te bi zbog toga vojna intervencija Zapada, radi sprečavanja potonjih, bila neopravdana. Dakle, mediji u Britaniji i Americi nisu “protusrpski nastrojani” niti “demoniziraju Srbe”; ne podupiru politiku britanske vlade niti vrše propagandu u njezino ime; nisu ni monolitni, nego, naprotiv, prenose lepezu mišljenja.

Ipak je od pripadnika krajnje ljevice upravo na račun zapadnih medija, više od ijedne druge institucije, stiglo najviše osuda zbog njihove uloge u ratovima u bivšoj Jugoslaviji. Ti radikalni ljevičari, koje ja nazivam “ljevičarskim revizionistima”, relativiziraju, poriču ili umanjuju zločine Miloševićeva režima, njegovih snaga sigurnosti i njegovih poslušnika u Hrvatskoj, Bosni i na Kosovu. Okrivljuju medije da su “napuhali” te zločine kako bi opravdali vojnu intervenciju Zapada. *Degraded capability: the media and the Kosovo crisis*, urednika Philipa Hammonda i Edwarda S. Hermana, zbirka je ogleđa u kojima se osuđuju zapadni mediji zbog zagovaranja kosovskoga rata. Po mišljenju urednika, koncepcija “humanitarnog rata” promiče se kroz medije koji igraju vitalnu ulogu u oblikovanju javnog mnijenja te služe kao navijači i zagovornici rata. Zapravo je krajnja ljevica demonizirala “medije”, a nisu “mediji” demonizirali Srbe. U knjizi *De-*

graded capability nema ni traga uravnoteženoj ocjeni raspona mišljenja izraženih u zapadnim medijima, kako “proratnih” tako i “proturatnih”, “prosrpskih” i “protusrpskih”. A nema ni primjera istraživačkog novinarstva koji bi objasnili kako je navodna “protusrpska medijska urota” organizirana.

Umjesto toga, u očima autora ogleda “mediji” postaju gotovo jedinstvenom, homogenom, demonskom silom. Oni tvrde da je “Zapad” bio “protusrpski” i “protujugoslavenski” od samog početka ratova u bivšoj Jugoslaviji; da mediji služe interesima svojih vlada; te da mediji prikazuju samo jedno, i to službeno stajalište. Sve su te pretpostavke pogrešne. Posrijedi je nevoljkost ljevičarskih intelektualaca da priznaju bilo kakvu činjenicu ili informaciju koja se kosi s njihovom postavkom da su “zapadne vlade zle, a svi ostali manje zli”. To što je Miloševićev režim bio neokomunistički i što se njegova stranka zvala “socijalistička partija Srbije” djelomice objašnjava tu nevoljkost. Medijska izvješća o zlodjelima koja su počinile srpske snage omogućivala su liberalnim i “buržoaskim” kritičarima da govore s pozicija moralne nadmoći; krajnja je ljevica bila prisiljena poduprijeti “buržoaske liberalne” u njihovoj osudi “jednoga socijalističkog režima” ili se pokušati ponovno domoći položaja moralne premoći iznošenjem teze da su tvrdnje o srpskim zlodjelima ili laž ili, u najmanju, ruku preuveličane.

Opsjednutost ljevičarskih revizionista zapadnim medijima vidi se i iz priloga Davida Chandlera zbirci *Degraded capability*. Chandler tvrdi: “Za ugroženu sarajevsku vladu, s malo raspoloživih resursa kojima je mogla pribjeći, ratovanje je ubrzo postalo od drugorazredne važnosti u odnosu na potporu međunarodne intervencije. Slabost je postala prednošću: rat se sve više vodio za međunarodne medijske ekipe, a vlada je pokušavala provocirati incidente oko Sarajeva i na područjima pod zaštitom UN-a kako bi potaknula vojnu intervenciju. Ta je strategija uključivala preuveličavanje broja žrtava, sprečavanje ponovne uspostave opskrbe Sarajeva vodom, zaustavljanje evakuacije civila iz ratom zahvaćenih područja te vladino granatiranje vlastitog teritorija”. Chandlerov izvor za te tvrdnje jest jedan jedini članak Charlesa Boyda, umirovljenoga generala američkoga ratnog zrakoplovstva. Čini se da “antiintervencionističkom” Chandleru nije palo na um da mišljenja jednoga američkog generala ne moraju nužno biti objektivna. Prema Chandlerovu iskrivljenom mišljenju, Bošnjaci vuku sve konce, a zapadnu javnost za nos; Bošnjaci vode rat kako bi se miješali u unutrašnje poslove zapadnih zemalja – nešto što bi moglo iznenaditi bosanskog vojnika na bojišnici. Ako bošnjačke civile raznese srpska granata, svejedno su Bošnjaci krivci za to zlodjelo, a zapadna je javnost lakovjerna žrtva: kako se usuđuju dati raznijeti na komadiće pred našim očima! Kako se usuđuju izazvati u nama osjećaj krivnje koja nije ljevičarska!

Chandlerova je izjava karakteristična za većinu ljevičarskog diskursa o bivšoj Jugoslaviji u kojem se fantastične tvrdnje iznose na temelju krajnje površnih “dokaza”, pod uvjetom da su protivni pretpostavljenoj “ortodoksnj” interpretaciji događaja. To za sobom povlači pitanje zašto toliko komentatora ljevičara tako odlučno pobija tu “ortodoksnj” interpretaciju, tj. da je krivac za rat ekspanzionizam Miloševićeve Srbije. Tà iskreni bi pristaša antiintervencionizma dokazivao da je vojna intervencija Zapada protiv Miloševićeve Srbije pogrešna čak i da su sve optužbe upućene na njezin račun istinite. Taj su argument zastupali neki pristaše organizacije Radničke pomoći Bosni i Radničke pomoći Kosovu, kod kojih je osuda zločina Miloševićeva režima išla pod ruku s protivljenjem vojnoj intervenciji Zapada. No, revizionistička ljevica, čija su stajališta

prikazana u knjigama kao što je *Degraded capability*, zdušno je pokušavala umanjiti stradanje albanskog stanovništva na Kosovu tvrdeći da su glasnogovornici Zapadne alijanse broj kosovskih Albanaca koji su poginuli od ruke srpskih snaga sigurnosti silno preuveličali, kako tvrdi Peter Gowan u knjizi *Degraded capability*. Time dolazimo do zanimljivog pitanja: bi li revizionisti s ljevice poduprli intervenciju da je nepobitno dokazano da su srpske snage sigurnosti doista ubile 100.000 albanskih civila? Drugim riječima, znači li to da srpska zlodjela na Kosovu jednostavno nisu bila dovoljno jeziva da bi opravdala intervenciju? A ako nisu, koliko bi strašna morala biti da John Pilger i kompanija istupe u prilog NATO-vih zračnih udara? Pa nacistički je holokaust završen zahvaljujući uglavnom vojnoj intervenciji Sjedinjenih Država i Britanije, nešto što je imalo za posljednicu velik broj civilnih žrtava. Je li to bilo loše? To su samo neka od pitanja na koja bih želio čuti odgovor ...

Možda revizionisti ljevičari tako uporno nastoje umanjiti zločine Miloševićeva režima jer osjećaju da je “proturatni” argument u protivnom odveć slab. Desničarska web stranica *Antiwar.com* sklopila je oportunistički savez s velikosrpskim nacionalizmom i donosi redovitu kolumnu srpskog ekstremista Nebojše Malića. Ta web stranica iznimno rijetko spominje uništavanje Vukovara, Sarajeva, Goražda ili druge ratne zločine počinjene od najgoreg ratnohušakačkog europskog režima u posljednjih pedeset godina. No kad je riječ o revizionistima na ljevici, njihova nesprenost da priznaju kako je Milošević počinio zločine možda je posljedica toga što ga, na neki bizaran način, oni još smatraju “socijalistom” i stoga “jednim od njih”. U predgovoru knjizi *Degraded capability*, Harold Pinter tvrdi: “Milošević je surov. Saddam Hussein je surov. Ali surovost Clintona (i, dakako, Blaira) tipa podmukla je, budući da se skriva iza licemjerne kreposti i retorike moralne zgranutosti.” Prema tome, Milošević se služi metodama “nepodmukle brutalnosti”, što je, pretpostavljam, prihvatljivo i jedan od razloga zbog čega se Pinter pridružio “Međunarodnom komitetu za obranu Slobodana Miloševića” (ICDSM), čiji je voditelj neskriveni Miloševićev zagovornik Jared Israel.

S obzirom na to, razborito je upitati se pokušava li revizionistička ljevica zapravo samo biti, kako tvrdi, “objektivna” u pokušajima da umanjili ili zaniječe srpska zlodjela, ili je, zapravo, sastavljena od potajnih Miloševićevih simpatizera. Ljevičarski časopis *New Left Review (NLR)* zatražio je od mene u listopadu 2000. godine da otputujem u Beograd i napišem članak o tadašnjoj buni protiv Miloševića. *NLR* mi je platio avionsku kartu; stigao sam u Beograd na dan Miloševićeva pada. Ali kad sam donio članak na uvid, *NLR* ga nije htio objaviti: urednica Susan Watkins objasnila mi je da se uredništvu ne sviđa to što se u mojem članku neizravno izražava potpora Haaškom sudu i integraciji Srbije u europske institucije – ta su stajališta bila politički neprihvatljiva. Toga sam se sjetio poslije nekoliko mjeseci dok sam čitao knjigu Michaela Parentija *To kill a nation: the attack on Yugoslavia* koju je objavila produžena ruka *NLR-a*, izdavačka kuća *Verso*. Knjiga je neskrivena apologija Miloševića i njegova režima i – točka. Iako se čini da potpora krivičnom progonu ratnih zločinaca na Haaškom sudu nije prihvatljiva za *NLR/Verso*, potpora glavnom ratnom zločincu – orkestratoru najgroznijih primjera imperijalističke agresije i etničkog istrebljenja u Europi nakon Staljinove smrti – posve je prihvatljiva.

Kako netko od čitatelja ne bi pomislio da pretjerujem u interpretaciji Parentijevih stajališta, njegova je knjiga objavljena u srpskom prijevodu (Majkl Parenti, 2002.: *Ubiti*

naciju: napad na Jugoslaviju, Mediagraf, Beograd), s predgovorom samoga Slobodana Miloševića. Parentija je to toliko ispunilo ponosom da je rukopis Miloševićeva predgovora objavljen u knjizi. Milošević piše: “Čestitam svima onima koji su pridonijeli da knjiga *Ubiti naciju: napad na Jugoslaviju* bude prevedena i objavljena u našoj zemlji. Njezin je autor, Michael Parenti, Amerikanac kojemu svaki istinski ljubitelj istine na kugli zemaljskoj duguje zahvalnost zbog velike hrabrosti i kompetencije u sagledavanju i razumijevanju događaja koji su označili posljednje desetljeće 20. stoljeća. (...) Napad na Jugoslaviju vršio se i vrši se bez ikakvih obzira prema moralnosti. Nelegalni ‘sud’ u Haagu jedan je od načina vođenja tog rata i dokaz da se taj rat nastavlja. Ali to što se dogodilo, suprotno željama novoga svjetskog poretka i Haškog ‘tribunala’, iz dana u dan pokazuje da u svijetu jača svijest o potrebi za ujedinjenjem snaga otpora novim robovlasnicima. Michael Parenti spada među one koji su pružili taj otpor i nedvojbeno dali veliki osobni obol.” Parenti je usto postao i predsjednikom američke sekcije ICDSM-a.

Parentijeva je knjiga – jednom riječju – bezvrijedna. Prvi pokazatelj Parentijeva velikog nepoznavanja Jugoslavije i njezine povijesti već je u naslovu: *Ubiti naciju: napad na Jugoslaviju*. Jugoslavija nije bila “nacija” kao što to nije bio ni Sovjetski Savez, ili Europska unija ili Zajednica nezavisnih država. Parenti želi objasniti raspad Jugoslavije, a ne zna nijedan od jezika kojima se govorilo u bivšoj Jugoslaviji. Stoga je ograničen isključivo na izvore na engleskom jeziku pa je njegova zadaća beznadna koliko i zadaća povjesničara koji proučava engleski građanski rat, a ne razumije engleski. Parenti Jugoslaviju prije 1991. godine nekoliko puta naziva “SRJ” premda se zapravo zvala SFRJ – SRJ je proglašena tek u travnju 1992. godine. Zanimljivo da ta temeljna pogreška nije ispravljena u srpskoj verziji Parentijeve knjige.

Parenti tvrdi da je uništenje Jugoslavije bilo djelo zavjere zapadnih imperijalističkih sila. Kao ilustracija Parentijevih standarda “dokumentiranja” njegove “teze” neka posluži njegova tvrdnja da je Njemačka “otvoreno zagovarala komadanje Jugoslavije 1991. godine, ali je pružala potporu Sloveniji i Hrvatskoj još davno prije toga.” U međuvremenu, “Sjedinjene Države činile su malo ne bi li Njemačku odvratile od takvih aktivnosti.” Za te dvije tvrdnje – prva je bjelodana laž, a druga potpuna besmislica – jedini je Parentijev “izvor” članak njegova ideološkog suputnika Petera Gowana objavljen u NLR-u. Još je bizarnija Parentijeva tvrdnja da se kosovski rat vodio kako bi se uništila srpska podružstvoljena industrija: “Što se tiče zapadnih slobodnotržištara, ta su se /jugoslavenska/ poduzeća morala ili privatizirati ili uništiti. Masovno uništavanje zračnim napadima poput onoga u Iraku moglo bi biti upravo ono što će Beograd gurnuti bliže liniji Novoga svjetskog poretka.” Parenti ne navodi nijedan dokaz u prilog toj tvrdnji.

Osim što podupire Miloševića, Parenti je i pristaša manihejskog svjetonazora prema kojemu u svijetu postoje samo dvije strane: Miloševićev režim i svi ostali. I tako se vodstva Britanije, Francuske, Njemačke, SAD-a, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Oslobođilačke vojske Kosova pa čak i srpske oporbe, bez ikakve razlike trpaju u isti koš, odnosno u jedinstveni “protusrpski” ili “kapitalistički/imperijalistički tabor”. U međuvremenu, u pomanjkanju pravih dokaza, Parenti u svoju knjigu ubacuje sve “izvore” koji potvrđuju njegove postavke. Neki od tih su članci ili izjave njegovih ideoloških suputnika: Joan Phillips, Ramsey Clarka, Michela Chossudovskog, Seana Gervasija, Di-

ane Johnstone i drugih, za koje, čini se, vjeruje da njegovu kompilaciju “dokaza” čine uvjerljivijom.

Još su sumnjiviji Parentijevi citati američkog generala Charlesa Boyda da “Srbi nisu pokušavali osvojiti novi teritorij, nego samo zadržati ono što je već bilo njihovo”; izjava izaslanika EU-a lorda Owena da “nijedan upućeni promatrač u Sarajevu ne sumnja da je Muslimanima u interesu da granatiraju vlastite ciljeve”; te izjava zapovjednika UN-a, Indijca Satisha Nambiar da “prikazivanje Srba kao negativaca, a svih ostalih kao pozitivaca, nije bilo samo kontraproduktivno nego i nepošteno”. Parenti citira optužbu zapovjednika UN-a, Francuza Phillipea Morillona, da je “bosanska vlada opetovano odbijala dopustiti UNPROFOR-u da uspostavi prekid vatre jer je željela da Sarajevo ostane žarište svjetskog suosjećanja”, te “zaključak” zapovjednika UN-a, Britanca Michaela Rosea da su “muslimanski operativci granatirali bosanske civile (...) kako bi izazvali NATO-ovu intervenciju”. Parentijeve jadikovke: “Ublažene istine sadržane u izjavama promatrača kao što su general-pukovnik Nambiar, američki dozapovjednik Boyd, general Morillon, general Rose, pregovarač Owen i različitih već spomenutih djelatnika UN-a i očevidaca, prošle su uglavnom nezapaženo u masi priča u kojima se upućivalo objede na račun Srba i služilo nacističkom simbolikom, a koje se neprekidno odašiljalo u svijet.”

Parenti oslikava neobičnu imperijalističku zavjeru u kojoj većina istaknutijih predvodnika zapadne imperijalističke intervencije u bivšoj Jugoslaviji postaju izvorima istine i objektivnosti. Parenti kao da tvrdi da postoje dvije struje mišljenja o ratu u bivšoj Jugoslaviji: jednu čine novinari kao što su Roger Cohen i Roy Gutman koji “demoniziraju Srbe”, a drugu Parenti i vodeći predstavnici zapadnog imperijalizma u bivšoj Jugoslaviji (Rose, Nambiar, Owen i Morillon), koji tvrde da mediji nepravedno tretiraju Karadžićeve Srbe te da su snage bosanske vlade zapravo odgovorne za granatiranje vlastitih civila i opsadu svoje prijestolnice. Parenti vrlo originalno i domišljato interpretira povijesne dokaze: izvori koji optužuju srpske snage za zlodjela “protusrpski su nastrojani” i “demoniziraju Srbe”, te predstavljaju dokaz protusrpske zavjere imperijalističkih medija, a izvori koji optužuju bosanske snage za zlodjela uzimaju se zdravo za gotovo kao dokaz da su zapravo Bosanci bili negativci što, sukladno tome, dokazuje da je prva skupina izvora jamačno dio zavjere. Na taj način, *ipso facto*, svi dokazi moraju nužno ići u prilog Parentijeve teze.

Kao socijalist, Parenti je puno skloniji socijalistu Slobodanu Miloševiću nego socijalistu Josipu Brozu Titu, vođi antifašističkog pokreta i utemeljitelju socijalističke Jugoslavije. Tito se u Parentijevog knjizi spominje samo na jednome mjestu i to u vezi s njegovom potporom kosovskoj autonomiji, za koju Parenti smatra da je oslabila jugoslavensku federaciju; njegov “izvor” nije neki ili nekoliko povjesničara ili povijesnih udžbenika, nego isti onaj članak iz NLR-a autora Petera Gowana, prethodno naveden kao “dokaz” da je Njemačka organizirala odcjepljenje Hrvatske. Parenti tvrdi da se “Tito nije osobito potrudio spriječiti sustavno nastojanje Albanaca da etnički očiste Kosovo od nealbanaca”. I tako zbog svog “socijalizma” Parenti staje u obranu Miloševićeve inačice “socijalističkoga” srpskog nacionalizma, prema kojoj je i Tito kriv za teške nepravde nanesene srpskom narodu. Parenti napušta internacionalizam u korist nekritične potpore nacionalizmu njegova vlastitoga “odabranog naroda”.

Drugi ljevičarski autor kod kojega “antiimperijalizam” prelazi u gotovo nekritičku potporu Miloševićevoj viziji srpskog nacionalizma jest Diane Johnstone. Njezina knjiga *Fool's crusade: Yugoslavia, NATO and Western delusions* donosi pregled povijesti Jugoslavije i njezina raspada. Kao znanstvenica, Johnstone je prečku-dvije iznad Parentija na razvojnoj ljestvici, budući da njezin povijesni prikaz barem sadržava reference na nekoliko – iako ne puno – ozbiljnih povijesnih izvora, no nijedan na srpskom ili hrvatskom jeziku. Unatoč tomu, njezina knjiga sadržava nekoliko doista bizarnih tvrdnji. Jedna od tih neobičnosti jest njezina sklonost da sustavno, na ovaj ili onaj način, sve sile koje rade protiv velikosrpskoga nacionalizma uspoređuje s nacističkima. Primjerice, referencija na titoističku nacionalnu politiku: “Tito je namjerno umanjivao ulogu Srba i Srbije u pokušaju da umiri nacionalističke osjećaje Hrvata i Albanaca koje su nacistička Njemačka i fašistička Italija iskoristile u komadanju te zemlje u Drugom svjetskom ratu.” Ili referencija na američku ulogu u uspostavi Bosanske federacije 1994. godine: “Odbacujući povijest kao nevažnu, američki su diplomati stvorili ‘federaciju’ koja je neizbježno podsjećala na pronacističku Nezavisnu Državu Hrvatsku osnovanu 1941. godine.” Ili sljedeća referencija na kritike njemačkih medija srpske politike prema Sloveniji i Hrvatskoj: “Devetnaest mjeseci poslije ponovnoga njemačkog ujedinjenja, i prvi puta poslije Hitlerova poraza 1945. godine, njemački su mediji brujili od osuda cijele jedne etničke skupine (Srba), što je podsjećalo na predratnu propagandu protiv Židova.”

Pomalo je ironično to što Johnstoneova tako sustavno traži i najmanju mogućnost da se na Nijemce, Hrvate, Amerikance, Albance pa i Tita nabaci nacističkim blatom. U jednom Internet članku objavljenom na ljevičarskoj *web* stranici ZNet dvije godine prije objavljivanja te knjige, Johnstoneova je ozbiljno upozorila: “Analogije valja oprezno rabiti, osobito s tako emocionalno nabijenim temama kao što su Hitler i holokaust. Kad se primijene na nepoznate situacije, mogu stvoriti uvjerljivu polufiktivnu inačicu koja zapravo prikriva stvarnost.” Johnstoneova je žalila zbog činjenice što je zbog navodne demonizacije zapadnih medija, “Milošević odjednom postao novim Hitlerom”. U svojoj knjizi ona razrađuje tu tezu: “Nakon što se jugoslavensku zavrzlamu dramatiziralo kao novu inačicu nacističkog holokausta, svaki pokušaj povratka u stvarnost stigmatiziralo se kao ‘poricanje holokausta’, a kritičare bagateliziralo kao ‘revizioniste’ i ‘negacioniste’, usporedivo s apologetima nacističkih zločina.” Možemo samo zaključiti da je Johnstoneova shvatila tu lekciju ozbiljno i posudila nešto oružja iz arsenala svojih protivnika. S obzirom na to, bilo bi pošteno upozoriti na povijesne konotacije nekih njezinih stajališta.

Pozdravljajući prijedlog Dobrice Ćosića, oca suvremenoga srpskog nacionalizma, da se Kosovo podijeli između Srba i Albanaca, Johnstoneova žali zbog zapadnjačke nesklonosti toj ideji: “*a priori* odbacivanje svakog prijedloga (o podjeli Kosova) ne pomaže traženju mirnog rješenja jednoga teškog problema.” Johnstoneova možda ne zna da je taj plan još 1941. prvi u djelo proveo upravo Adolf Hitler, koji je Kosovo podijelio između nacističke marionetske države Srbije i Velike Albanije.

Revizionisti s ljevice djelomice su motivirani oporbom prevlasti američkog utjecaja. Žale se na “sračunato zapadnjačko zanemarivanje suverenosti” te na postavku da su “narodi s područja bivše Jugoslavije nesposobni za samostalnu vladavinu”, riječima Hammonda i Hermana u uvodu knjizi *Degraded capability*. No, “suverenitet” i “samostalna vladavina” koje ljevičarski revizionisti zagovaraju, kao da vrijede samo za Milo-

ševićevu Srbiju, a nikad za narode Hrvatske, Bosne ili Kosova. Nekad su ljevičari ustajali u obranu prava potlačenih naroda koji nemaju svoju državu: Kurda, Palestinaca, Istočnih Timorana i drugih. To je doba prošlo budući da je krajnja ljevica uglavnom odlučila braniti “suverenitet” zločinačkih režima, a ne njihove podaničke narode, pod uvjetom da su ti režimi u nekom pogledu “protivnici” Zapada. George Galloway, istaknuti britanski ljevičar i pristaša Saddama Husseina, navodno se odbio upoznati ili razgovarati s jednim izbjeglicom, iračkim Kurdom, koji se nije slagao s njegovim “proturatnim” stajalištem – on je bio na strani diktatora a ne diktatorovih žrtava.

U bivšoj su Jugoslaviji revizionisti ljevičari kritizirali sporazum iz Rambouilleta kao navodno “kršenje” suvereniteta Savezne Republike Jugoslavije. Ali, propustili su kritizirati Daytonski sporazum koji je puno više kršio suverenitet Republike Bosne i Hercegovine. To što je Milošević osobno potpisao Daytonski sporazum, koji je predstavljao kršenje suvereniteta jedne susjedne države i u sklopu čega je obećao suradnju Srba s Haaškim sudom, prešućuje se u sklopu vatrene ljevičarske obrane diktatorova “suvereniteta” i “prava”. No, zapravo nije posrijedi samo ljevičarsko licemjerje nego i duboko uvjerenje među ljevičarima revizionistima da nezapadni narodi nemaju vlastitu povijest, da je povijest bivše Jugoslavije tek povijest zapadnih intervencija u bivšoj Jugoslaviji. Ako Zapad smatra da su “narodi toga područja nesposobni za samostalnu vladavinu” kako tvrde Hammond i Herman, to znači da ljevičarski revizionisti smatraju da ti narodi ne mogu sami započeti ratove i sami počinuti pokolje. Takvo je ljevičarsko stajalište samo imperijalizam u drugom obliku.

Podređenost interesa naroda bivše Jugoslavije globalnim interesima ljevičarskih radikala ilustrira knjiga Noama Chomskoga: *A new generation draws the line: Kosovo, East Timor and the standards of the West*. Chomsky na zaobilazan i preopširan način pokušava dokazati da su zapadni vođe licemjerni: bombardirali su Srbiju 1999. zbog navodnih “humanitarnih” razloga – da bi zaštitili kosovske Albance – ali nisu bombardirali Indoneziju da bi zaštitili Istočne Timorane. Da bi istaknuo razmjer zapadne hipokrizije, Chomsky umanjuje patnje kosovskih Albanaca u usporedbi s patnjama Istočnih Timorana.

Chomsky čini upravo ono za što optužuje američke vođe: koristi se dvostrukim mjerilima i dopušta da njegovu reakciju na zločine protiv čovječnosti uvjetuju njegovi politički interesi. Kad neka američka klijentelistička država ugnjetava neki podanički narod, Chomsky daje crnobijelu sliku: Turska je odgovorna za “masovna zlodjela” protiv Kurda, Indonezija za “agresiju i pokolj gotovo genocidnih razmjera” u Istočnom Timoru, Izrael za “ubilačke i destruktivne” operacije u Libanonu, ali Chomsky uopće ne spominje zlodjela Kurda, Istočnih Timorana ili Palestinaca. Kad neka država nesklopa SAD-u ugnjetava neki podanički narod, Chomsky daje sivu sliku: srpska zlodjela protiv Albanaca “reakcija” su i “odgovor” na napade OVK-a, dok OVK optužuje da su joj “meta srpski policajci i civili”, da “ubija srpske tinejdžere”, da su njezini pripadnici “ubili jednoga srpskog suca, policajce i civile”, i tome slično. Chomsky u skladu s time prikazuje zlodjela na objema stranama, a budući da su akcije OVK-a “smišljene da bi izazvale nasilnu i pretjeranu srpsku reakciju”, podrazumijeva se da je Miloševićev režim manje kriv od OVK-a.

Neki bi iskreni internacionalist, osjetljiviji na patnje potlačenih, mogao zaključiti da su zlodjela i OVK-a i Hamasa, iako za svaku osudu, proizvod očaja i trpljenja kosov-

skih Albanaca i palestinskog naroda, i da odgovornost za njih zapravo leži na okupatorima, odnosno Srbiji i Izraelu. Iako Chomsky nije blag kad osuđuje Izrael, čini se da se trudi s Miloševića skinuti velik dio krivnje. Pa je tako, prema Chomskyjevu mišljenju, za masovno etničko čišćenje kosovskih Albanaca bila kriva NATO-ova intervencija koja ga je "isprovocirala": "Poslije NATO-ova bombardiranja slijedila je brza eskalacija zlodjela i etničkog čišćenja. To je samo po sebi osuda bombardiranja, a ne njegovo opravdanje." Smiješno, ali sumnjivi argument da je NATO-ova intervencija pogoršala stradanje kosovskih Albanaca nikad se nije čuo iz usta kojega kosovskog Albanca: njihovo stradanje licemjerno iskorištavaju ljevičari revizionisti kako bi opravdali svoje političke prioritete, upravo ono za što revizionisti s ljevice optužuju američku administraciju. Dodatna je ironija u tome što je vodstvo pokreta otpora na Istočnom Timoru svejedno izrazilo potporu NATO-ovoj akciji na Kosovu.

Sklonost nekih američkih ljevičara da na inozemne nacije gledaju potpuno kroz prizmu njihova odnosa sa Sjedinjenim Američkim Državama i kao da su nevažne osim kao objekti američke vanjske politike, jasno se vidi iz knjige Michaela Moorea, autora plitke kritike suvremenoga američkog političkog života *Stupid white men ... and other sorry excuses for the state of the nation*. U toj je knjizi uglavnom riječ o bjelačkom američkom rasizmu u odnosu na Afroamerikance, ali sadržava i Mooreovu kritiku američke neupućenosti i neobrazovanosti: Sjedinjene Američke Države su "zemlja idiota". Zašto je, pita se on, "samo na 23 od 70 najvećih američkih sveučilišta za studente anglistike obvezno odslušati kolegij iz Shakespearea?" Stoga je korisno vidjeti što taj pobornik antirasizma i značenja obrazovanja kaže o bivšoj Jugoslaviji: "Taj zabačeni zakutak svijeta izvor je velikog dijela naše kolektivne bijede u posljednjih stotinu godina. Nesposobnost njegovih stanovnika da se slože – Srbi se bore protiv Hrvata koji se bore protiv Muslimana koji se bore protiv Albanaca koji se bore protiv Kosovara koji se bore protiv Srba – možemo pripisati samo jednom događaju: godine 1914. jedan je srpski anarhist po imenu Gavrilo Princip izvršio atentat na nadvojvodu Ferdinanda. Tim je incidentom započeo Prvi svjetski rat, koji je doveo do Drugoga svjetskog rata. Više od pedeset milijuna ljudi stradalo je u obama tim ratovima. Ne znam što je tim ljudima. Hoću reći, ja ne ubijam Teksašane. Ne palim sela po Floridi. Pomirio sam se s tom činjenicom. Zašto ne mogu i oni?"

Moore misli da je Jugoslavija u vrijeme Tita bila civilizirana zemlja. No kad je Tito umro, razvalio se pakao. Hrvati su počeli ubijati Srbe. Srbi su ubijali Muslimane u Bosni. Srbi su ubijali Albance na Kosovu. A zatim su SAD bombardirale Kosovo da bi im pokazale da je ubijanje nešto loše. U proteklih nekoliko godina bio je mir, pa rat, pa ponovno mir, pa sad opet rat. Nikad kraja. Ti su ljudi ovisnici." Ja neću vrijeđati inteligenciju čitatelja pokušajem kritike ovih Mooreovih redaka. Mogu samo reći da je s obzirom na popularni ljevičarski stereotip predsjednika Georgea Busha ml. kao glupoga, neobrazovanog, provincijalnog seljačine, duboko ironično to što Moorea slave ljevičari na objema stranama Atlantika. Za razliku od Moorea – koliko je meni poznato – Bush nikad nije od stradanja drugih naroda načinio ruglo i koristio ih za jeftine rasističke dosjetke kako bi uveseljavao američku publiku.

Dakle, to je lice zapadne radikalne ljevice – uz nekoliko časnih iznimaka – u 21. stoljeću: intelektualno površno, moralno bankrotirano, ravnodušno prema patnjama drugih naroda, te cinično i licemjerno u baratanju i s činjenicama i s argumentima. Kate Hud-

son u knjizi *European communism since 1989: toward a new European left* tvrdi da se poslije 1989. godine “pojavilo, konsolidiralo i odnedavno razvilo ono što bi se moglo opisati kao nova europska ljevica”. Ona tvrdi da su svršetak hladnog rata i propast komunističkog bloka u istočnoj Europi i Sovjetskom Savezu omogućili pojavu novih snaga ljevičarskih socijaldemokrata i komunista u Europi koje premošćuju jaz između Istoka i Zapada i koje predstavljaju oporbu novomu europskom kapitalističkom poretku. Ona detaljno opisuje politiku Genadija Zjuganova, vođe Komunističke partije Ruske federacije (KPRS) i tvrdi da je njegova “strateška odluka da bi KPRF trebala predvoditi oporbu Jeljcinu na rodoljubnoj postavci da će svjetska ekonomija pod uvjetima MMF-a uništiti Rusiju (...) nedvojbeno ispravna strategija otpora obnovi kapitalizma (...)” Na drugom mjestu ona kaže da su “ispitivanja javnog mnijenja koja pokazuju da se više od 90% stanovnika Rusije protivilo NATO-ovu bombardiranju Jugoslavije razumljiva.”

Nejasno je iz Hudsoničina prikaza zašto bi napredni ljudi išta od toga smatrali pozitivnim razvojem događaja? Iako autorica često spominje intervenciju NATO-a na Kosovu, prema kojoj je kritična, ne spominje neusporedivo krvaviju i pogubniju rusku intervenciju u Čečeniji, koju su Zjuganov i ostali ruski “ljevičari” i “domoljubi” poduprli i još podupiru. Kakve svrhe ima “nova europska ljevica” koja se okupila zbog oporbe kosovskom ratu ako gleda kroz prste uništavanju Groznoga, Vukovara, Sarajeva i drugih europskih gradova, istrebljivanju ili otimanju imovine desetaka tisuća Čečenaca, Kosovara i Bosanaca – ili koja čak podupire te zločine? To je nešto o čemu bi ljevičari trebali malo razmisliti.

S engleskog prevela:

Božica Jakovljević

Literatura

- Chomsky, Noam, 2000.: *A New Generation Draws the Line: Kosovo, East Timor and the Standards of the West*, Verso, London
- Hammond, Philip/ Herman, Edward S. 2000.: *Degraded Capability: the Media and the Kosovo Crisis*, Pluto Press, London
- Hudson, Kate, 2000.: *European Communism since 1989: Towards a New European Left?*, Palgrave, London
- Diana Johnstone, 2002.: *Fool's Crusade: Yugoslavia, NATO and Western Delusions*, Pluto Press, London
- Michael Moore, 2001.: *Stupid White Men ... and Other Sorry Excuses for the State of the Nation!*, Regan Books, New York
- Michael Parenti, 2000.: *To Kill a Nation: the Attack on Yugoslavia*, Verso, London

E-mail: mah20@cam.ac.uk